

Solymossy Olivér

Művészet a svédekkel beszélni *

Aki valaha külföldön járt az tudja, hogy az ismeretlenséggel járó problémák mennyire megviselik az embert. Mindenekelőtt a nyelvihiány okozhat komoly nehézséget.

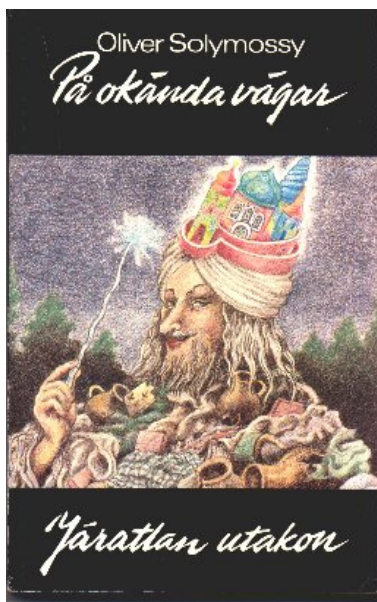
Mindjárt kijövelelem után nagyon szerettem volna a svédekkel elbeszélgetni, megismerni őket, s megtudni, hogy élnek, mi a véleményük az idegenekről, s így tovább, mindenféle kérdés izgatta fantáziámat. De ennek nyelvi akadály volt, s be kellett látnom, hogy ez idő szerint ez nem lehetséges.

Most már kicsikét beszélek svédül, de ha csak lehet, szándékosan hallgatók, s nem árulom el magam. Mert, ha kinyitom a szám, azonnal megtudják, hogy „utlänning”; azaz külföldi vagyok. Ezzel máris alárendelem magam annak, aki jól beszél a nyelvet, aki itthon van, vagyis a saját hazájában él. Ebben a pillanatban megfordul körülöttem a világ. Megszólalnak az ég harsonái és Zeusz villámai cikáznak fejem felett. Lesújtva, gyermekcipőben topogok saját magam körül. Így aztán, ha csak lehetséges, a hallgatás köpönyegébe burkolózom.

A nyelvtanulásnak sokféle csinja-bínja van. Bele kell ugrani a mély vízbe, vagyis a svédek közé kell kerülni, hogy a beszélgetés, a társalgás néhány „fortélyára” rájőjjünk.

Mint minden nyelvben, a svédben is vannak bizonyos kiegészítő szócskák, melyek indulatot, állapotot, óhajtást, helyeslést, tagadást fejeznek ki. Ilyenek: a „ja”, „jaså”, „just det”, „javisst”, „nej”, „nej då” szócskák, hogy csak néhányat említsünk meg közülük. Magyar jelentésük ez volna: „igen”, „valóban”, „pont így”, „persze”, „nem”, „ugyan”, „ugyan kérem”, „hiszen” stb. Hangsúlyozásuk már többféle módon világítja meg e szócskák értelmét. Az egyszerű kis „ja” szócska, ami igent jelent, hosszasan elnyújtva, már azt is jelenti, hogy hát: igen, igen, ez csak természetes. Nekem mondd mindezt? Ugyan kérlek, ne tarts engem teljesen hülyének, és így tovább, a végtelenségig lehet ezt variálni. Jó magam az ún. auditív típusok közé tartozom, s így a fülembé csúsztak e szavak dallamos mivoltukkal együtt. Dobhártyám már az árnyalati különbségekre is érzékeny. A „jaså”-nak például, számtalan változatát is ismerem aszerint, hogyan ejtik ki, milyen körülmények között mondják, s hogyan hangsúlyozzák. De a „nej”, és a „ja” szócskák is ebbe a kategóriába tartoznak. Fontos szerepüket felismertem tehát, gyakorlati alkalmazásukat azonban hosszú ideig kerültem. Attól tartottam, hogy egyetlen szó, egyetlen betű kiejtésével elárulom magam, azt, hogy idegen vagyok. Kár volt eny-

*A szerző *Járatlan utakon* című, 1980-ban az Invandrarförlaget kiadásában megjelent kétnyelvű kötetéből

nyire óvatosnak lennem, mert az alábbi eset ennek az ellenkezőjét bizonyítja. A fittjai állomáson szálltam le a tunnelbanáról (földalattiról). Szép téli idő volt. Kövér pelyhekben hullott a hó. Az autóbuszra várakozók hosszú sorban beálltak egymás háta mögé. Egy körszakállas férfi azonban kilépett a sorból. Középkorú lehetett. Felfedezett engem, aki egymagamban álldogáltam az utcasarkon. Mosolyogva felém tartott. Kicsit bizonytalan volt a járása. Talán egy kis „nyomás” is lehetett benne. De messze volt attól, hogy cikkcakkban lépjen. Dülöngélésről pedig szó sem lehetett.

Az úttest túloldalán, a taxiállomás mellett egy fiatal pár karonfogva támogatta egymást. Ők már kifejezetten tántorogtak. A várakozó taxi felé igyekeztek, de visszafelé ráncigálták egymást. A sofőr kilépett kocsijából, s udvariasan invitálta őket. A férfi megcsúszott a jeges pályán, melyet a frissen

hullott hó puha szőnyege takart el. Zsupsz... a földre pottyant. A nő utána hajolt, hogy felemelje. Ez sikerült is neki. Most azonban a nő csúszott meg, s hasra vágódott a hóban. A férfi fel akarta emelni, de a nő magára rántotta. Mindketten a hóban hemperegtek. A taxisofőr hozzájuk lépett, s kinyújtotta a kezét feléjük. Egy darabig ráncigálták egymást, de aztán a sofőrt is magukra rántották.

Többen is figyelték már az esetet. Volt, aki a fejét csóválta, s hümmögött hozzá nagyokat, de senki sem nevetett, holott komikus látványnak tűnt mindez.

Közben a körszakállas is odaért mellém. Valamit mondott svédül. Pontosan nem értettem meg, de annyit kihámoztam szavaiból, hogy melegen érdeklődik a véleményem iránt. Mit szólok az esethez? Gondolkodás nélkül rávágtam, hogy „jaaa „. Elhúztam a végét, ami ily módon nemcsak „igent” jelentett, hanem azt is, hogy igen, igen..., ahogy vesszük a dolgot. Szomorú is, meg nem is... Megtörténhet ez mással is...

– Jasá! – csodálkozott el az idegen, s ebből megtudtam, hogy nem ért velem egyet. – Valóban, neked ez a véleményed, hogy megtörténhet ez mással is? Szóval azt akarod mondani, hogy velem is előfordulhat ilyesmi? Hogy mi járt a fejében, nem tudtam, de összehúzott szemöldökéről mindenesetre ezt következtettem. El akartam venni az élet a dolgoknak, s szelíden azt mondtam, hogy „neej”. Az „e” betűt megduplázva, döcögve ejtettem ki abban a felfogásban, hogy szó sincs erről,

veled ilyesmi soha nem fog előfordulni. Útitársamnak felderült az arca, s hosszasan valamit magyarázott, amiből én egy árva kukkot sem értettem. Hadarta a szavakat, míg nagy sokára valahogy mondókája végére ért, s most már várta az én hozzászólásomat. A verejték gyöngyszemeit éreztem homlokomon. Nem tudtam, hogy az általam ismert szócskák közül melyiket is alkalmazzam, nehogy melléfogjak, s magamra haragítsam jóakarátú cimborámat a „javisst” mellett döntöttem, ami azt jelentette, hogy persze, természetesen... A hatás óriási volt. Az illető belém karolt, s gratulált állásfoglalásomhoz. Mert ebből a „javisst”-ből megtudta, hogy nem kalimpálok össze-vissza a levegőben, s hogy, amit nekem elmesélt, azt szóról szóra megértettem. Ennél nagyobb öröm nem is érhetne hamarjában. „Just det”, „Just det”, ismételte néhányszor, ami azt jelentette, hogy teljesen egyetért velem, kitűnő emberismerőnek tart s pontosan úgy áll a dolog, ahogy én azt állítottam. A vállamra tette a kezét, s szemtől szembe dicsérni kezdett. A „bra”, „mycket bra” jelzők csak úgy pattogtak fejem felett. Barátkozásunk azonban ezzel még nem ért véget, annál is inkább, mert az utca túloldalán még mindig folyt a harc annak érdekében, hogy valahogy felkecmeregjenek a földről. Annyira összegubancolódtak, hogy nem lehetett tudni, hancúroznak-e vagy dulakodnak. A férfi most valamit súgott a nőnek, s át akarta ölelni a derekát. A nő, mintha hirtelen kijózanodott volna, akkora pofont húzott le neki, hogy ennek a szelétől a taxisofőr azonnal talpra szökött, s faképnél hagyta őket. Újdonsült barátom rám nézett, s kutatta, mit szólok hozzá, mi a véleményem az újabb fordulatról. A képemről semmit sem olvashatott le, ahhoz pedig szigorúan kötöttem magam, hogy hallgatni fogok, s a közbevetett szócskákon kívül egyetlen épkézláb mondatot sem fog kihúzni belőlem. Hogyisne... ekkora előnyben nem fogom részesíteni őt. Mindenáron a tett színhelyére akart lépni, s unszolt engem is, hogy avatkozzunk bele a dologba, s védjük meg azt az ártatlan férfit attól a bestiától, aki – láthatom fúriaként viselkedik, s nyilván eddig is kihasználta őt.

Ez hiányzott csak nekem... – tekintettem hüledezve a szakállasra, míg végül is kimondtam a szentenciát, hogy „nej”, vagyis ehhez nincs kedvem. – Varför? Miért? – tekintett tanácstalanul rám, s megvakarta feje búbját. – Csak! – rántottam meg vállamat. Konokul ragaszkodtam ahhoz, hogy egy lépést sem teszek feléjük. Szóval nem találd helyesnek? – olvastam le arcáról, s észre vettem, hogy hajlik a jó szóra. – „Just det...” ragadtam meg a lélektani pillanatot, anélkül, hogy tudtam volna, jó időpontban teszem-e ezt, s mit fogok kiváltani ezzel belőle. Szerencsém volt. Barátunk ugyanis a békés természetű emberek közé tartozott, mert utolsó szóig igazat adott nekem. Méltányolta állásfoglalásomat, s hosszú dikcióba fogott újra. Gyönyörű svéd nyelven a humanizmusról beszélt, s úgy hiszem, Svédországnak, szeretett hazájának a nagyvilágban elfoglalt helyét is ecsetelte. S ha jól sejtetem, mindezt összefüggésbe hozta a mi állásfoglalásunkkal, melyet természetesen én sugalltam neki, s így mind a ketten megőriztük semlegességünket.

– „Jaaa...” -tettem pontot végül is i beszélgetésünkre, és mivel tudtam, hogy ezzel már nem rontom el a dolgot. Ez pedig számításom szerint, ebben az esetben azt jelentette, hogy igen, igen... ilyen az élet, s ki ne értené meg mindezt, ha nem mi, kik ily rövid idő alatt jól összebarátkoztunk, s tökéletesen megértettük egymást. – „Javisst...” – karolt most bizalmasan belém. Belső zsebéből egy csinos kis flaskát húzott elő. – Barátságunkra!, „För vänskapens skull” – mondta, s átnyújtotta felém, hogy kóstoljam meg tartalmát. Egészségedre! „Skål!” – néztem hosszasan szemébe, s egy kortyot lehúztam a kitűnő nedűből.

Már elváltunk egymástól, amikor befutott az állomásra a 13-as tunnelbana. Az utasok valósággal ömlöttek a kijárat felé. Egy fiatalember robbant közénk, s utat törve magának, elsőnek nyargalt ki az utcára. Kalapot viselt, s mielőtt nekiiramodott volna, benyomta jól a fejébe, nehogy elveszítse. Ezzel uzsgyi... rohanni kezdett. Hogyan, hogy nem, teljes erővel nekiment az én kedves barátomnak, aki hátrálva „Hej då”-val integetett felém. Legnagyobb csodálkozásomra a szeleburdi fiatalember ékes magyar nyelven szólalt meg. Még neki állt fennebb, s felháborodva ezeket mondta:

A fene a pofádat, te marha, hát nem látsz a szemedtől?

Barátom megtántorodott, s mivel egy szót sem értett ebből, a kalapot felemelte a földről, s átadta az idegen nyelven szitkozódó fiatalembernek. – „Djävla utlänning” – Átkozott idegen! – mormolta pár lépéssel arrébb, de ezt csak magának mondta, mielőtt felszállt volna az autóbuszra.

Közöttünk maradjon**

A T-Central-on szálltam fel a Norsborg felé induló földalatti vasútra.

Alig ültem le, egy gyönyörű farkaskutya telepedett lábam elé. Villogó szemmel tekintett körül. Hatalmas állkapcsa félelmetes hatást gyakorolt rám. Ha valahol a szabadban megtámadna, menten átharapná a torkomat – gondoltam. Itt azonban a fejét is megsimogathatom, mert láthatólag vonzódik hozzám.

Persze, lehet ennek más oka is.

A Hötorget-en, az ismert bevásárlási központban egy magyar hentesből frissen sült kolbászt vásároltam és aktatáskámba tettem. De a kolbász-kutya barátság nem tartott sokáig, mert a második megállónál, Slussen-nél, az eb gazdájával, egy tíz év körüli kislánnyal együtt leszállt.

A megüresedett helyeket új utasok foglalták el.

– Erre, erre, csak utánam, Sárikám – ütötték meg fületem a magyar szavak.

Két idősebb hölgy lépte át a küszöböt, és egyenesen felém tartott. Velem szemben a megüresedett helyeket foglalták el.

** A szerző *Járatlan utakon* című, 1980-ban az Invandrarförlaget kiadásában megjelent kétnyelvű kötetéből

– Na, ezen is túl vagyunk, és milyen szerencsénk van, még ülni is tudunk – szólalt meg a szemüveges asszonyság, és lába elé helyezte táskáját, amelyből egy puli kandikált ki élénken.

– A világ minden kincséért nem adnám oda senkinek ezt a kis szörpamacsot – mondta, miközben megsimogatta kiskutyáját és futólag rám tekintett, mintegy puhatolva, szeretem-e én is az állatokat, vagy sem?

– No hiszen ezzel nem volna baj – gondoltam, s aktatáskámat a kutya orra elől mindenesetre a hátam mögé rejtettem. Aztán némán hátradültem az ülésen.

Elhatároztam, hogy csak azért, mert én is magyar vagyok, nem fogom megzavarni beszélgetésüket. Nem ékelődöm közéjük. Udvariatlanság lenne ez – morfondíroztam magamban és igyekeztem megőrizni hidegvéremet. Közben izgatottan vártam a fejleményeket.

– E1 sem hiszed Rózsikám, mennyire örülök, hogy itt vagy és húsz év után végre újra láthatjuk egymást – csillogott a szemüveges hölgy szeme, miközben tekintetével megsimogatta rég nem látott leánytestvérét.

– Ha nem küldesz Sárrikám, meghívólevelet, még mindig otthon csücsülök – vette át Rózsika a szót. – De így, hogy az ellátásomat és az útiköltséget is te fedezted, már könnyebben kijöhöttem. Nem is tudom, hogyan köszönjem meg neked...

– Erről nem akarok többet hallani. Az a fontos, hogy itt vagy és szerencsésen megérkeztl. Csak az a baj, hogy szegény férjemmel, drága Ferencemmel nem találkozhattál. Addig-addig készült ő is hazalátogatni, míg erről is lekésett, mint annyi mindenről az életben... Könnybe lábadt szemmel tekintettek egymásra.

A csendet Rózsika törte meg, s az otthoni problémákra terelte a szót.

– Nincs velünk semmi baj, hála Istennek... Jól vagyunk valamennyien...Csak hát... tudod milyen az élet? Az ember többre vágyik, mint amije van, s ez aztán megkeseríti az életet.

Itt szünetet tartott és merengve nézett ki az ablakon. Majd hirtelen ötlettel így folytatta:

– Elfelejtettem mondani, hogy Sandri, a sógorod tiszteltet és egy autót kér tőled ajándékba. Azt mondta, hogy nem ragaszkodik a Volvohoz, vagy micsodához, megelégszik egy Mercédesszel is, mert úgy hallotta, hogy az itt olcsó. Ha minden kötél szakad, egy Volkswagent sem utasítana vissza. Erre a borítékra felírta, hogy ne felejtsem el. Megbolondult az az ember? – rándult meg Sárrika arca. Úgy látam, hogy kiadós alföldi vihar lobbant fel szemében.

Azt hiszi, hogy kolbászból fonják itt a kerítéseket? Már semmi sem hiányzik az életéből, csak egy autó? – s lehet az Mercedesz is... Aztán tőlem kéri ajándékba – Tőlem, aki annyi mindenben mentem keresztül. Te, ez az ember nem bolond, hanem..., s valamit súgott Rózsika fülébe.

E szavaknál Sárrika rám pillantott, aki jól behúzódtam a sarokba, s úgy nézhettem ki, mint egy articsóka. Bár nem tudom, hogy ez madár-e, s mért hívják

„ártínak”?

Kalapomat szemembe húztam, és úgy tettem, mintha semmi sem érdekelne. Sárrika most ezeket súgta nővérének

– Te, ez a velünk szemben ülő ember beduin. Ezek svédül sem tanulnak meg soha, nemhogy magyarul tudnának – nyugtatta meg saját magát. Ilyen fülcimpájuk csakis a törököknek van – vett jobban szemügyre.

Alig tudtam nyelvem hegyéről visszatartani a szót, hogy ki ne javítsam önagságát, s megmagyarázzam, hogy a beduinoknak semmi közük nincs a törökökhöz. Arábiában, Szíriában és Afrikában élnek.

Török származásomat szívesen vállalnám, apellálok viszont beduin mivoltom ellen. De nem szóltam semmit.

Most azonban valamiféle „beduin” képet vágva átalakulásomon, metamorfózison tűnődtem el.

Időközben a kiskutya nyugtalankodni kezdett. Kidugta fejét a táskából, és nadrágomhoz érintette nedves kicsi orrát. Határozott érdeklődést mutatott aktatáskám tartalma iránt.

Sárrika bocsánatkérően nézett rám. Újabb kísértésnek voltam kitéve, de most sem szólaltam meg. Csupán arckiifejzésemmel jeleztem, nem történt semmi...

Folytatták beszélgetésüket. Sárrika visszatért Sandri sógor kérésére, s ezzel kapcsolatban megragadta az alkalmat, hogy a maguk nehéz életére is fényt derítsen és felvázolja mindazt, amit kijövetelük óta immár húszer éve ennek – megboldogult férjével átéltek.

– Nem volt könnyű dolog megkapaszkodni, hidd el nekem Rózsikám – kezdte el sóhajtván.

– Azt hiszed egyszerű dolog egy idegen ország szokásaiba beilleszkedni? A nyelv elsajátításáról nem is beszélve...

– Akkoriban rendszeresített, ingyenes nyelvtanfolyamra nem járhattunk, ahogy manapság teheti ezt bárki. A lakásviszonyok is rosszabbak voltak, mint most. Egy kis lyukban laktunk évekig, nem két-, vagy háromszobás lakásban, ahogyan ma már lehetséges. Igaz, a bére is szép ezeknek. De legalább most már nincs lakáshiány, mint akkoriban volt.

– Erről soha nem írtál nekünk, Sárrikám – szólt közbe leánytestvére.

– Oh lelkem, Rózsikám, mennyi mindenről nem írtam nektek! Mennyi mindent nem tudtok még most sem erről a világról!

– Azt hiszed, hogy elég volt idejönni és máris megfogluk az Isten lábát? Minden kínálózó kétkezi munkát megfoglunk. A többit magad is kitalálhatod. Mit részletezzem? Vezérigazgatói szék egyikünkre sem várt... De nem folytatom lelkem, mert ennek se vége se hossza nem lenne. Hát mondd meg annak a kelekótya Sandrinak, hogy jöjjön el ide, dugja ide a képét, s majd meglátja ő is a magyarok istenét... Ugye kis pamacsom? Te megértesz engem – simogatta meg kedvenc kis-

kutyáját és hosszasan, múltba révedező tekintettel megpróbálta rendezni gondolatait.

Azután valamivel nyugodtabban így folytatta:

– Nem mondom, van egy kis megspórolt pénzem a bankban, de azt öregségemre kuporgattam össze, nem pedig Sandri autójára.

– Be kell biztosítani magunkat, ha nem akarunk a világ szájára kerülni. Mert a magyarok között is vannak ám sokan, akik rázzák a rongyot, s azt sem tudják, hogyan versenyezzenek egymással.

– Akár hiszed, akár nem, nekünk sem telt autóra Rózsikám, pedig drága jó Ferencem az utolsó pillanatig vágyott rá.

– Két világ ez, lelkem, és mi már soha sem fogjuk megérteni egymást. Odaát, vagyis otthon, nem akarják tudomásul venni a mi „igazunkat” is... De jobb is így... Aki „á”-t mondott, mondjon az „b”-t is. Mi se nem visszakoztunk, de nem is panaszkodtunk soha, senkinek.

Sátrát is elhagytuk és Skärholmen felé közeledtünk. Kezdték felcihelődni a felszálláshoz.

Még jobban összehúztam magam, hogy ne legyek útjukba. A kiskutya kiugrott a táskából és élénken szimatolva térdemre tette mellső lábát. „Adj egy kis kóstolót abból a finom sültkolbászból, amit eldugtál a hátad mögé” – könyörgött kutya nyelven, s megnyalta a kezemet.

– Förlát... bocsánatot kérek – húzta el térdemről Sárrika a kiskutyát, és gügyögve megpirongatta.

– Nem tesz semmit – buggyant ki magyarul a számon.

– Szent Isten, hát maga magyar? Miért nem mondta meg előbb? – ájuldozott Sárrika.

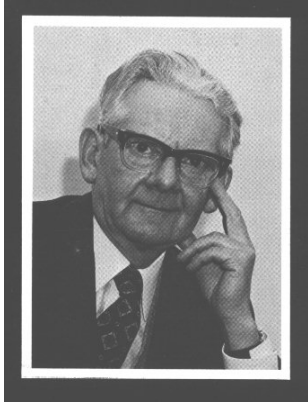
A puli továbbra is hozzám húzott, de Rózsika már a peronon volt. Nem hagyhatta nővérét magára.

– Azt hittem, hogy maga be, be..beduin, de az utolsó szótagot a becsukódó ajtó zöreje elnyelte.

- Hej...hej...integettek felém.

Mintha kértek volna, hogy maradjon mindez közöttünk...

Solymossy Olivér

(Noszoly, 1914. - Stockholm, 1986.) író, költő, színész, pedagógus. A kolozsvári unitárius gimnázium elvégzése után, 1938-39-ben ösztöndíjas színész a Kolozsvári Magyar Színháznál, 1939-50-ben a Földművelésügyi Minisztérium tisztviselője. Közben, 1940-44-ben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen tanári, 1948-ban pedig a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1953-55-ben a Déryné Állami Faluszínház tagja, közben klubvezető, 1957-59-ben a budapesti Ady Endre Kultúrotthon igazgatója. 1959-63-ban Szentendrén, 1963-73-ban Budapesten általános iskolai tanár. 1973-tól Svédországban élt.

Novelláit, verseit Erdélyben a *Pásztortűz*, az *Ellenzék* és a *Brassói Lapok*. közölte. Budapesten és Szentendrén főleg ifjúsági színdarabokat és mesejátékokat írt. Pedagógiai tanulmányaiban a színjátszás és a nevelés kérdéseivel foglalkozott. 1962-ben *Az oktatásügy kiváló dolgozója* címmel tüntették ki.

Svédországban a *Femina*, az *Året Runt* c. svéd lapokban, valamint az emigráció magyar újságjaiban jelentek meg írásai. Svédországban tevékenyen részt vett a Sveriges Radio kulturális, irodalmi műsoraiban. Stockholmban írt elbeszéléseiben és regényeiben - az idegen környezetbe való beilleszkedés problémái mellett - hűen és humorral ábrázolja az átalakuló modern svéd társadalmat.

Művei:

Egyedül (novellák, Kolozsvár, 1938);

Önmagamtól távol (novellák, Kolozsvár, 1940);

A róka, a medve és Favágó (verses mesejáték, a Rádió bemutatta 1956; német fordítása: *Der Fuchs, der Bar und der Holzfäller* 1999-ben, Budapest;

Hamupipőke (verses mesejáték, az Ady Endre Kultúrotthon mutatta be 1958);

A csapda (ifjúsági színmű, Szentendre, 1960);

Mese a névmásokról (verses mesejáték, uo., 1961);

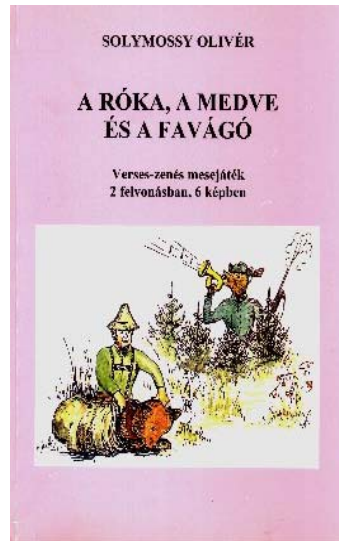
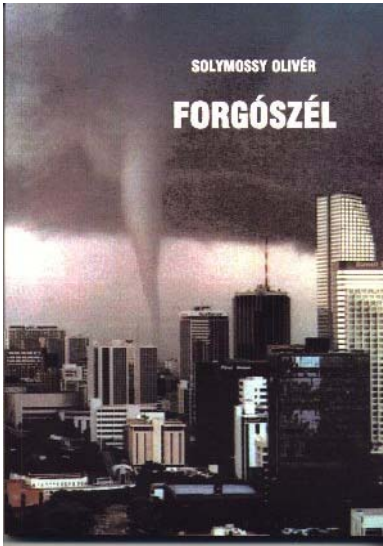
Járatlan utakon - På okönda vägar (elbeszélések, magyar-svéd, Borås, 1980);

Forgószelel (regény, BudapestStockholm, 1999, a clevelandi Árpád Akadémia irodalmi pályázatán kitüntetésben részesült 1979-ben).

Kiadatlan művei:

Színház és nevelés (doktori disszertáció, Budapest, 1948) és
Látomás (regény, Stockholm, 1984).

Solymossy Olivér könyveiből